

Monumentnummer*: 518505

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 56
E info@cultureelerfgoed.nl

Status rijkmonument
Inschrijving register* 11 december 2001
Kadaster deel/nr 82889/86

Woonplaats*	Gemeente*			Provincie*			
Amsterdam	Amsterdam			Noord-Holland			
Straat*	Nr*	House letter*	Toev.*	Postcode*	Woonplaats*	Situering	Locatie
Prins Hendrikkade	20			1012 TL	Amsterdam		
Prins Hendrikkade	21			1012 TL	Amsterdam		
Nieuwendijk	25			1012 LZ	Amsterdam		
Nieuwendijk	27			1012 LZ	Amsterdam		
Kadastrale gemeente*	Sectie*	Kadastraal object*	Appartement aanduiding		Grondperceel		
Amsterdam	F				5245		

Omschrijving**

Inleiding

In 1882-1883 in opdracht van F. Brix en C. Brix van De Maatschappij tot Exploitatie van de Passage Central tot stand gekomen WINKELPASSAGE (Passage Central) met circa 20 winkels, HOTEL, CAFÉ en BOVENWONINGEN naar een ontwerp van de architect Y. Bijvoets Gzn. in de stijl van een classicistische Neo -Renaissance. Het is met gerende gevels gebouwd op een na sloop van vier percelen vrijgekomen veelhoekig terrein tussen Nieuwendijk en Prins Hendrikkade. De aannemer was A.J. van Liemt. De totstandkoming moet gezien worden tegen de achtergrond van de verwachte kapitaalkrachtige bezoekers van de Internationale Koloniale en Uitvoerhandel Tentoonstelling in 1883. De driebeukige passage - in correspondentie met de indeling van de voorgevels - bestond uit een tussen twee hoofdgebouwen gelegen binnenstraat, die ter verkrijging van daglicht met een glas- en ijzerconstructie was overdekt. In 1886-1887 vond een inwendige verbouwing plaats door A.L. van Gendt, waarbij de in het midden van de voorgevels gelegen toegangen tot de passage gesloten werden. De voorgevel aan de Nieuwendijk is lager en smaller dan die aan de Prins Hendrikkade. De passage verdween bij de verbouwing en in het geheel werd toen een winkelgebouw met bovenwoningen aan de Nieuwendijk, en het Hotel du

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Passage aan de Prins Hendrikkade geprojecteerd; het hotel had de hoofdtoegang aan de linkerzijde van de gevel. In het winkelgebouw aan de Nieuwendijk is nog iets bewaard gebleven van de structuur van de oude passage. In 1896 werd het verbouwd tot het kantoorgebouw Mercurius. De zinken beelden aan de gevel van de Prins Hendrikkade zijn, evenals de verloren gegane beeldhouwwerken bij de wanden van de voormalige passage, van de hand van F.L. de Fernemont. Het inwendige heeft bij de verschillende verbouwingen, de laatste in de negentiger jaren van de 20ste eeuw, veel wijzigingen ondergaan. Een deel van de oorspronkelijke decoratieve elementen is verwijderd of aan het oog onttrokken door betimmeringen.

Omschrijving

Op een in hoofdlijnen vierzijdig en langgerekt grondplan tot stand gekomen gebouw met zowel een voorgevel aan de Nieuwendijk, als aan de Prins Hendrikkade. De bebouwing heeft respectievelijk een begane grond en drie verdiepingen, en een souterrain, bel etage en vier verdiepingen en een zolderverdieping. Het gehele gebouw heeft een samengestelde kap met mansardedak en dakschilden in combinatie met plat dak. De gevels zijn opgebouwd uit rode en bruinrode baksteen met enkele en dubbele banden in gele baksteen. Aan de Nieuwendijk zijn deze banden witgeschilderd. Er is verder gebruik gemaakt van een bekleding met hardsteen, met name bij het souterrain van de gevel aan de Prins Hendrikkade en van kunst-zandsteen, dat zodanig is gekamd dat het op Bremersteen leek. De bel etage en hoofdverdieping van de gevels zijn hiermee met spekblokken en hoekpilasters en in rusticawerk opgebouwd. Beide gevels zijn drie traveeën breed met een iets risalerende middentravee, een herinnering aan de centrale toegangen tot de passage. De gevel aan de Prins Hendrikkade heeft aan de linkerzijde de latere toegangspartij met stoep en portiek en een balkon met balustrade op de eerste verdieping op Corinthische halfzuilen; ook op de tweede verdieping bevindt zich een balkon met balustrade. De vensters op de verdiepingen zijn steeds twee aan twee gekoppeld of in groepen van drie geplaatst en hebben fenêtres à terre met siersmeedijzeren uitvalhekken en bovenlichten. Onder de vensters en tegen de muurdammen van de middenrisaliet bevinden zich decoraties. De vele ornamenten als saterkoppen en maskerons zijn ontleend aan het maniërisme. Naar boven toe nemen de afmetingen van de vensters in grootte af. Rechte gevelbeëindiging met gootlijst op klossen en een gebroken fronton in het midden met de zinken beelden van Mercurius (de caduceus is grotendeels verloren gegaan) en van allegorische voorstellingen van de Amstel en het IJ, met kronen van waterplanten en scheepsboegen. In metalen letters het woord MERCURIUS. Op het dakschild bevindt zich een viertal crèmekleurige zinken en ovale dakvensters. Op het platte dak bevond zich in oorsprong een belvédère; het omringende hekwerk is thans niet meer aanwezig. Tot de overige zinken decoraties behoren de leeuwenkoppen met ramshorens en een schild met het jaartal 1883. De gevel aan de Nieuwendijk heeft lisenen en is eveneens drie traveeën breed met een geaccentueerde middentravee met gekoppelde vensters. Ook hier fenêtres à terre met bovenlichten en uitvalhekken en een rechte gevelbeëindiging met gootlijst op klossen. De houten invulling van de getoogde poorten tot de voormalige passage is recent. De vensters zijn enkel geplaatst of gekoppeld. Interieur. Aan de Prins Hendrikkade bevindt zich een hoge zaal, onregelmatig van vorm in verband met de scheve plattegrond van het gebouw. De zaal heeft een lage houten lambrisering; de deuren en spiegels hebben een eenvoudige geprofileerde omlijsting. Tegen de wanden bevinden zich pilasters van gepolijst rood graniet met gevoluteerde kapitelen. Boven friezen met palmetmotief bevinden zich rondbooglunetten met recente schilderingen, daartussen pilasters met rozetten. Boven de lunetten zijn, omgeven door lauwertakken, wapenschilden aangebracht. In het midden van de zaal staat een gepolychromeerde gietijzeren gecanneleerde zuil met een versiering van rolwerk en cartouches. Tussen de twee vensterpartijen herinnert een opvallende korte muur met zuil aan het feit dat de ingang van de passage in oorsprong in het midden van de gevel lag. Het cassettenplafond is gedecoreerd. De parketvloer is waarschijnlijk van later datum. Tussen de recent ingrijpend gewijzigde entree en het tussenlid bevindt zich een gang met granitovloer, marmeren trapje naar hierboven beschreven zaal en bewerkte radiatoren uit de bouwtijd; verder een trappenhuis met spijlen-balustrade. Op de verdiepingen een vide met vensters met uitvalhekken, mogelijk een restant van de oorspronkelijke structuur. Meer aan de zijde van de Nieuwendijk

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

van het gebouw bevindt zich een achthoekige lichtkap, waarschijnlijk uit de eerste decennia van de 20ste eeuw. Het glas, in verschillende pasteltinten, is gevat in rechthoekige en ronde omlijstingen. De staande panelen zijn, voorzover niet gevuld met spiegelglas, voorzien van voorstellingen die de verschillende stadia van zonsopgang tot zonsondergang weergeven, met als toevoeging onder meer zwaluwen. Tegen de wanden zijn nog gedeeltelijk pilasters van gepolijst rood graniet te zien. In het middengedeelte bevindt zich een hoge ruimte met galerij en met friezen met palmet-motieven en guirlandes. Boven de lange friezen zijn in (2 x 4) rondbooglunetten schilderijen op doek aangebracht met voorstellingen van schalen met bloemen en fruit en stilleven. De pilasters tussen de lunetten worden bekroond door fantasiekapitelen met kinderkopjes. De consoles boven de pilasters, die de plafondbalken ondersteunen, zijn versierd met rolwerkmotieven. Het stucplafond is in goede staat. De vier vakken vertonen binnen grote lauwerkransen, waarop cartouches, kleinere kransen met bladmascerons, waarbinnen bolle rozetten. In de hoek een recente deur met een decoratieve omlijsting met guirlandes, rolwerk en een tandlijst.

Waardering

Voormalige winkelpassage met hotel, café en bovenwoningen uit 1882-1883, het latere gebouw Mercurius, van algemeen belang vanwege de architectuur- en cultuurhistorische en typologische waarde. Van belang als uitdrukking van de laat 19de- eeuwse opbloei van de Amsterdamse economie, en met de gevel van Salm van het Hotel Krasnapolsky in de Warmoesstraat en het gebouw van het Restaurant Riche aan het Rokin van Van Gendt, een herinnering aan de verhoogde bouwactiviteit voor de wereldtentoonstelling. Het gebouw maakt deel uit van de belangrijke 19de- en vroeg 20ste- eeuwse bebouwing aan het Open Havenfront tegenover het Centraal Station. De voorgevels van het gebouw zijn redelijk gaaf bewaard gebleven.

<i>Hoofdcategorie</i>	<i>Subcategorie</i>	<i>Functie</i>
Sport, recreatie, vereniging en horeca	Horeca	Hotel
Sport, recreatie, vereniging en horeca	Horeca	Café
Woningen en woningbouwcomplexen	Woonhuis(K)	Woonhuis
Handelsgebouwen, opslag- en transportgebouwen	Winkel (G)	Winkel (G2)

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument